

SATURS

Gaida Jablovska. Priekšvārds	4
Aspazijas, Raiņa un Olgas Kliģeres sarakste	7
1924. gads	7
1926. gads	9
1927. gads	79
1928. gads	113
1929. gads	120
Olga Kliģere. Nemirst dziesma, reiz dziedāta.....	142
Leonīda Turne. Pusaudzes gados	172
Eva Eglāja-Kristsons. Pēcvārds.....	186
Personu saraksts.....	191

PRIEKŠVārds

1943. gadā ievērojamā latviešu dzejniece un dramaturģe Aspazija dzīvoja Dubultos, savā divstāvu mājā, kas atradās starp jūru un Lielupi. Gar logiem, klabēdami un savu dziesmu dziedādami, brauca vilcieni. Eiropā, arī Latvijā vēstures gaitu noteica Otrā pasaules kara notikumi. Aspazija tikai atmiņās pakavējās tālajās dienās, kad kopā ar Raini mita Muitas, Šoneru ielas dzīvokļos, Dīķa un Baznīcas ielas mājās. Dubultu istabās ikdienas līdzgaitnieces bija mājkalpotāja Anniņa (Anna Rijniece) un brāļameita Virēne Rozenberga. Un retos apmeklētājus, protams, sagaidīja arī kaķi.

Aspazija pārskatīja savus un Raiņa papīrus – dzejas un lugas, piezīmju un dienasgrāmatu lapiņas, senās un jaunāko laiku fotogrāfijas, avīžu izgriezumus un ierakstus dāvinātajās grāmatās. Daudzas vēstures liecības bija atdotas muzejiem, pa kādai – privātpersonām. Jubileju datumos atnāca žurnālisti. Arī ārstu apmeklējumi neizpalika. Ļaudis viņai rakstīja. Zināmi un mazāk pazīstami. Un viņa atbildēja.

1943. gada 29. maijā Aspazija rakstīja: “*Mīlā Olga. Pateicos par sveicieniem. Viss ir aizmirsts, pagājis, un kapam pāraugusi zāle, ar to viss izlīdzināts. Man tādas pašas jūtas pret Tevi, kādas jutu, pirms R. nāca starpā. Ja arī Tu tā jūti, tad apmeklē vien mani, mums vēl tikai [katrai] ir kopējas sāpes un atmiņas, es par visu varu mierīgi runāt. Esmu arī slimā un nespēcīga, nav spēka staigāt...*” (RTMM 139127) Pēc mēneša, 30. jūnijā, top jauna vēstule: “*Mīlā, mīlā Olga... Esmu neapziņīgi vienmēr jutusi līdzīgu jūsu visu dzīvei. Un Tevi, Olga, esmu vienmēr klusi mīlējusi un tagad tik silti sajutu, ka Tu man atkal atgriezies, nāc pie manis allaž atkal... Tu, mīlā, skūpstu. Aspazija.*” (RTMM 139128) Abas vēstules rakstītas uz atklātnēm. Pirmajā skatām melnbaltu Šveices mākslinieka Eduarda Rūdisūli (*Eduard Rüdissühli*; 1875–1938) darbu *Dämon der Liebe* (Mīlas dēmons). Otrajā krāsainu franču mākslinieka Diogena Maijāra (*Diogene Maillart*; 1840–1926) gleznu *Eros and Psyche* (Eross un Psihe).

Rakstniecības un mūzikas muzeja krājuma Aspazijas kolekcijā vēstulēm klāt pielikta aploksne, uz kuras rakstīts: “*Aug. god. Olgai Kliģeres kundzei, Madona, Lejas Kanniņas. Sūta: Aspazija, Dubultos, Meirovica prosp. 20, Rīgas jūrmala.*” Aspazija visu dzīvi pirka un krāja atklātnes, lai pēc tam uz tām rakstītu vēstules tuviem un tāliem cilvēkiem.

Gandrīz simt gadu mūs šķir no laika, kad Rīgā, Muitas ielas namā Nr.4, satikās Aspazija, Rainis un Olga Kliģere. Trīs personības, par kuru gaitām rakstīs prese, no ļaužu atmiņu stāstiem radīsies leģendas, pieņēmumi, aizvainojumi, bet līdz vēsturiskai, precīzai faktu izpētei arī šodien – 2017. gadā – vēl ejams tāls ceļš.

Olga Izande piedzima 1898. gadā Kusas pagasta Kaniņu mājās (šobrīd Madonas novads, Aronas pagasts, Kusas ciems) Edes un Pētera Izandu ģimenē, mācījās Madonas ģimnāzijā, 1915. gadā devās uz Krieviju un izglītību turpināja Dorogobužas ģimnāzijā, studēja Tērbatas Universitātē medicīnu, bet no otrā kursā izstājās. 1917. gadā Maskavā iepazinās un oktobrī apprecējās ar Vladimiru Ādolfā dēlu Kliģeru (arī Klieģeris). Laulības šķiršanas pieteikums 1936. gada jūlijā (“Valdības Vēstnesis” Nr.155). Meita Margarita piedzima 1918. gada 16. novembrī. Īsi pirms Margaritas piedzimšanas Olga Kliģere atgriezās Latvijā, dzīvoja pie vecākiem. 1920. gadā Olga Kliģere, atstājot meitu vecāku gādībā, devās uz Rīgu, lai strādātu un turpinātu mācības Latvijas Universitātes Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātē.

2017. gada ziemā kopā ar izdevniecības “Madris” vadītāju Skaidrīti Naumovu uzklauzījām Olgas Kliģeres krustmeitu Maiju Graudiņas kundzi (dzimusi 1938. gadā). Viņas māte bija Olgas māsa Leonīda Izande, precējusies Turne (1907–1996). Maijas kundze ilgus savas dzīves gadus dzīvoja kopā ar Olgu Kliģeri. Sagaidīja un pavadīja ciemiņus. Dažādu profesiju un interešu cilvēkus. Un sabiedrībā bija interese par Olgu Kliģeri, jo laika posmā no 1920. gada līdz dzejnieka aiziešanai mūžībā viņi ilgas stundas pavadīja, pārrunājot dzīves norises. Rakstniecības un mūzikas muzeja krājuma Raiņa kolekcijā saglabājusies viņu savstarpējā sarakste. Kādas bija Aspazijas, Raiņa un Olgas Kliģeres savstarpējās cilvēciskās attiecības? Noteiktas atbildes nav. Ir publiski pieejami vēstures fakti. Un ko mēs vēlamies uzzināt? Sadzīviskas detaļas? Arī lielu personību dzīvē ir ikdiena – ar rīta kafiju, dienišķām pusdienām un vakara tēju. Arī lielu personību dzīvē ir savi neatklāti noslēpumi. Vai jārrok tik dziļi, ka gaismu ierauga intīmā dzīvē? Varbūt tomēr visos laikos būtu jārūpējas par personu datu aizsardzību?

Šo rindu autorei 2001. gadā kinorežisors, operators Rodrigo Rikards (1941–2014) rosināja sabiedrībai darīt zināmu trīs cilvēku saraksti. Gandrīz visas Raiņa rakstītās vēstules ir publicētas akadēmisko Raiņa “Kopotu

rakstu” 23. sējumā (izdevniecība “Zinātne”), dažas Aspazijas vēstules var izlasīt Aspazijas “Kopotu rakstu” 1. sējumā (izdevniecība “Liesma”) un trimdā izdotajā “Raiņa un Aspazijas gadagrāmatā” (Raiņa un Aspazijas fonda izdevums). Nozīmīgākā Aspazijas un Olgas Kliģeres korespondences daļa, muzeja darbinieku akurāti salikta aploksnēs, glabājas krātuvē. Laika gaitā pa vienai vien mēģināju atšifrēt, izlasīt Aspazijas un Olgas Kliģeres rakstīto, likt to kopā, meklēt sakarības, precizēt un komentēt personas un notikumus. Ir jāizsaka pateicība ilggadējai Raiņa Literatūras un mākslas vēstures muzeja speciālistei Ainaī Leitei (1922–2003) par to skrupulozo un bieži vien nenovērtēto darbu, kuru viņa darīja, veicinot Raiņa un Aspazijas kolekcijas pieejamību sabiedrībai.

Grāmatā vēstuļu kopu papildina Olgas Kliģeres un viņas māsas Leonīdas Turnes (dzimušas Izandes) atmiņas par Raini, arī Aspaziju.

Lasītājam tiek dota brīva izvēle izvērtēt trīs personību savstarpējo saskarsmi, ir radīta iespēja vienkopus izlasīt to, aiz kā šķietams (bet varbūt arī ne) kāds noslēpuma plīvurs.

Grāmatas sastādītāja izsaku sirsnīgu paldies par atbalstu visiem, kuri sekmēja notikumu un faktu izzināšanu, bet it īpaši – Baibai Āboltiņai, Jogitai Baunei, Astrīdai Cīrulei, Annaī Eglienai, Maijai Graudiņai, Gundegai Grīnumai, Sigitai Kušnerai, Sarmītei Līdakai, Regīnai Riekstiņai, Ivetai Ruskulei, Vairai Strautniecei, Līvijai Volkovai, Jānim Zālītim.

Gaida Jablovska